

Onomasyoloji Bağlamında Türkçede ve Rusçada Yiyecek Adlandırmalarının Karşıtsal Analizi

DOÇ.DR. OLENA KOZAN* - ÖĞR.GÖR. DR. ÜMMÜGÜLSÜM DOHMAN**

Öz

Farklı dillerde yiyecek adları, yemek ile ilişkilendirilmeyen nesne, olgu ya da olayların adlandırılmasında kullanılmaktadır. Örneğin İngilizcede “çok heyecanlı ya da kızgın hâle gelmek” anlamındaki *to go bananas* (sözcüğü sözcüğüne: muza dönmek); Rusçada “şaşırtmak, afallatmak” anlamındaki *озорозумь* (sözcüğü sözcüğüne: bezelye ile doldurmak); Türkçede “geçimsiz, anlaşması zor bir kişi” anlamına gelen *limoni tabiatlı* gibi birimler mevcuttur. Semantiği değişmiş bu tür birimler, gerçeklik ile dil arasındaki etkileşimi ele alan onomasyoloji kapsamında ikincil adlandırmalar olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada Türkçede ve Rusçada yiyecek ile ilgili birincil adlandırmaların ikincil adlandırmalara dönüşüm modellerinin tespiti ve karşıtsal analizi amaçlanmıştır. Çalışmada çağdaş Türkiye Türkçesinde ve Rusçadaki yiyecek adlandırmaları, adlandırma kuramı kapsamında irdelenmiştir. Bu araştırmanın çıkış noktasını yiyecek kavramının farklı dil dizgelerinde ne tür anlamsal dönüşümler geçirebildiği sorusu tetiklemiştir. Çalışmanın ilk aşamasında yemek kavramı ile ilgili birincil adlandırmalar “sebze”, “meyve”, “hazır yemek”, “süt/süt ürünleri”, “tatlılar”, vb. gibi semantik kategorilere göre gruplandırılmıştır. Bunu takiben çeşitli sözlüklerin, Rusça ve Türkçe ulusal derlemlerinin taranması yoluyla ikincil adlandırmaların tespiti yapılmıştır. Yiyecek adlarının dil dizgesinde geçirebildiği anlamsal dönüşümleri betimlemek için [Nesne Adlandırması → Nesne Adlandırması], [Nesne Adlandırması → Olgu Adlandırması], [Nesne Adlandırması → Eylemci Adlandırması], [Nesne Adlandırması → Nitelik Adlandırması] ve [Nesne Adlandırması → Olay Adlandırması] gibi dönüşüm modelleri ileri sürülmüştür. Söz konusu iki dildeki ikincil adlandırmaların nicel analizi sonucunda elde edilen veriler görselleştirilmiş ve yorumlanmıştır. İkincil adlandırmaların, kültürün etkisiyle şekillenen dil dünya görüşünün önemli bir katmanını oluşturmasından hareketle somut olmayan kültürel mirasın bir parçası niteliğinde bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar sözcükler: Yiyecek, adlandırma modeli, onomasyoloji, Türkçe, Rusça

CONTRASTIVE ANALYSIS OF FOOD NAMING PATTERNS IN TURKISH AND RUSSIAN IN THE CONTEXT OF ONOMASIOLOGY

Abstract

Food names are used in different languages to name objects, phenomena or situations that are not associated with food. For example, in English *to go bananas* means “to become very excited or angry”; in Russian *озорозумь* (literally: to fill with peas) means “to bewilder, to stun”; in Turkish

* Ankara Hacı Bayram Veli Ün. Edebiyat Fak. Rus Dili ABD, olena.kozan@hbv.edu.tr, orcid: 0000-0002-7956-4567

** Trakya Ün. Edebiyat Fak. Mütercim Tercümanlık Böl. ugulsumdohman@trakya.edu.tr, orcid: 0000-0003-3713-7521

Gönderilme Tarihi: 3 Mayıs 2023

Kabul Tarihi: 5 Temmuz 2023

limoni tabiatlı (literally: with a lemon nature) is used to describe “a person who is difficult to get along with”. Such constructions with transformed semantics are referred to as secondary naming patterns in the framework of the onomasiology, which focuses on the interaction between language and reality. This study aims at highlighting the transformation models of the primary naming patterns into secondary naming patterns in Turkish and Russian within the scope of the contrastive approach. This study explores food naming patterns in contemporary Turkish and Russian in the framework of naming theory. The research started with a question of what kind of semantic transformations the concept of food can undergo in different language systems. First, food-related primary naming patterns were classified into semantic categories like “vegetables”, “fruit”, “meal”, “dairy products”, “desserts”, etc. Then secondary naming patterns were detected through scanning various dictionaries and national corpora of Turkish and Russian. Transformation models such as [Object Naming → Object Naming], [Object Naming → Phenomena Naming], [Object Naming → Agent Naming], [Object Naming → Attribute Naming], and [Object Naming → Situation Naming] were proposed to describe the semantic transformations that food names undergo in the language system. The data obtained as a result of the quantitative analysis of secondary naming patterns in the two languages were visualized and interpreted. The evidence from this study suggests that secondary naming patterns are an important layer of the linguistic worldview, shaped under the influence of culture, thus such patterns should be considered as part of intangible cultural heritage.

Keywords: Food, naming pattern, onomasiology, Turkish, Russian

GİRİŞ

Yiyecek adlandırmaları son yıllarda araştırmacıların ilgi odağında bulunmaktadır. Türkiye’de bu alanda hazırlanan çalışmalarda yiyecek adlandırmaları farklı inceleme yöntemleriyle ve çeşitli bakış açılarıyla ele alınmaktadır. Yiyecek adları, yiyecek imgeleri ve yiyecek metaforları; divan edebiyatı, halk edebiyatı, modern şiir, oyun/tiyatro gibi edebî metinler odağında genellikle betimsel ve artzamanlı yöntemlerle incelenmektedir (Üzmen, 1961; Esir, 2006; Bayram, 2007; Şenocak, 2007; Özcan, 2008; Ayva, 2009; Gündüzöz, 2012; Keklik, 2016; Yılmaz ve Bayraktar, 2016; Gündüzöz, 2017; Gürman, 2021). Yiyecek adlarını konu alan araştırmaların bir kısmı Lakoff ve Johnson tarafından 1980 yılında öne sürülen “çağdaş metafor teorisi” çerçevesinde yürütülmektedir (Koroğlu, Manav ve Karaca, 2018; Çetintaş Yıldırım, 2020; Özavşar, 2021; Şenödeyici, 2021; Gemici, 2021; Şahin ve Yalım Kaya, 2018). Yiyecek adlarının araştırılmasına büyük bir katkı ise Gürsoy Naskali başkanlığında ve editörlüğünde yayımlanan kitap çalışmalarıyla sağlanmıştır (Gürsoy-Naskali ve Şen, 2004; Gürsoy-Naskali ve Herkmen, 2006; Gürsoy-Naskali ve Oytun-Altun, 2013; Gürsoy-Naskali, 2017). Yiyecek adlandırmalarıyla ilgili yapılan dilbilimsel çalışmalar değerlendirildiğinde araştırmaların çeşitli olduğu ancak yiyecekleri kapsamlı bir şekilde ya da farklı dil çiftleri temelinde karşılaştırmalı biçimde ele alan bir çalışmanın bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Rusya’da da yiyecek adlandırmalarının araştırmacıların ilgisini çektiği görülebilmektedir. Araştırmacılar yiyecek adlandırmalarını “kültür değişmezi” (Rusçası: константа культуры) (Dormidontova, 2018; Kapelyuşnik, 2011; Ustinova, 2010; Yurina, 2013); “gastronomi metinleri”

(Rusçası: кулинарные тексты) (Pohlebkin, 2015; Burkova, 2004); “gastronomik söylem” (Rusçası: гастрономический дискурс) (Olyaniç, 2004; Undrintsova, 2012); “kültür konsepti” (Rusçası: концепт культуры) (Borisova, 2013) ya da “kültürel yemek kodu” (Rusçası: кулинарный код культуры) (Karelyuşnik, 2011); “yemek metaforları” (Rusçası: гастрономическая (пищевая) метафора) (Borovkova, 2014; Yurina ve Baldova, 2017; Jıvago, 2017; Yurina, Polyakova ve Baldova, 2021; Markova, 2017; Markova ve Eysavi, 2018; Pomarolli, 2018; Yurina, 2021) gibi başlıklar altında incelemektedirler.

Rusçadaki yiyecek adlandırmalarına yönelik en kapsamlı araştırmalardan biri “Slovar Russkoy Pişçevoy Metaforı” (Rus Yemek Metaforları Sözlüğü) adlı çalışmadır (Yurina, 2015). Betimsel yaklaşım doğrultusunda hazırlanan sözlük, farklı gerçeklik fragmanlarının adlandırılmasında kullanılan yiyecek ve mutfak ile ilgili deyim, metafor, benzetme ve atasözleri gibi dilsel birimleri içermektedir.

Alanyazın incelemesi sırasında tespit edilen sorunlardan hareketle Rus dilbilim ekolünde geliştirilen adlandırma kuramının, yiyecek adlandırmalarının dil dizgesindeki anlamsal dönüşümlerine daha kapsamlı bir bakış açısı getirebileceği fikri öne sürülmüştür. Bu bağlamda adlandırma kuramı bu çalışmanın kuramsal çerçevesi olarak düşünülmüştür.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Adlandırma kuramı İvan Meşçaninov, Lev Şçerba, Boris Serebrennikov, Anna Ufimtseva, Viktoriya Yartseva, Olga Blinova gibi dilbilimcilerin çalışmalarında şekillenen, gerçeklik ve dil arasındaki etkileşim odaklı onomasyolojik yaklaşım doğrultusunda geliştirilmiştir. Adlandırma kuramının temelinde gerçeklikteki nesnelere, niteliklerin ve olayların adlandırılmasının ses yansıması veya ilişkilendirme yoluyla gerçekleştiği fikri bulunmaktadır (Serebrennikov ve Ufimtseva, 1977). Gerçekliğin nesne, nitelik ve olay kategorilerine göre sınıflandırılmasının insanın bilişsel yetisi olduğu öne sürülmektedir (Kubryakova, 2004). Böylelikle gerçeklik ile dil arasındaki ilişkilerin çözümlenmesinde nesne, nitelik, olay gibi kategorilere başvurulabildiği düşünülmektedir. Bir dil dizgesindeki birincil adlandırmaların ikincil adlandırmalara dönüşüm modellerinin tespitinin ve betimlenmesinin, bu dil dizgesinin gelişim dinamiğine dair farklı bir bakış açısı sunabildiği düşünülmektedir. Kuramsal çerçevesi adlandırma kuramına dayandırılan bu çalışmada aşağıdaki kavramlara başvurulmuştur:

Olay, dil dizgesinde biçimlendirilen nesnel ya da öznel gerçekliğin bir fragmanı şeklinde düşünülmektedir. Olayın; eylemci, eylem, nesne, olgu, durum, nitelik, zaman ve mekân gibi kategoriler arasındaki farklı kombinasyon türü ve etkileşimiyle şekillendiği kabul edilmektedir (Jerebilo, 2016). Bu çalışma kapsamında gerçeklikteki yiyecekler “nesne” olarak değerlendirilmiştir.

Adlandırma, gerçeklikteki olayların ve unsurların dil dizgesindeki birimlerle ilişkilendirme süreci ve sonucu şeklinde açıklanmıştır (Ahmanova, 1966).

Birincil adlandırma, gerçeklik fragmanının dil dizgesindeki seslerin kombinasyonları ile ilişkilendirilmesinin sonucunda ortaya çıkan dilsel birimler biçiminde tanımlanmıştır (Yartseva, 1990). Bu çalışma kapsamında yiyeceklerin isimleri birincil adlandırma olarak değerlendirilmiştir.

İkincil adlandırma, dil dizgesinde şekillenmiş birincil adlandırmaların gerçekliğin başka bir fragmanın adlandırılmasındaki kullanımı şeklinde tanımlanmıştır (Yartseva, 1990). Bu çalışmada dil dizgesindeki yiyecek isimlerinin gerçekliğin farklı fragmanlarının kullanılması sonucunda şekillenen birimleri ve yapıları ikincil adlandırma olarak ele alınmıştır.

Onomasyolojik model, birincil adlandırmaların ikincil adlandırmalara dönüşüm modelleri olarak öne sürülmüştür. Bu çalışma çerçevesinde “nesne” kategorisinde değerlendirilen yiyeceklerin dil dizgesindeki birincil adlandırmalarının gerçeklikteki farklı nesnelere adlandırılmasında kullanılması [Nesne Adlandırması → Nesne Adlandırması] modeli; çeşitli olguların adlandırılmasında kullanılması [Nesne Adlandırması → Olgular Adlandırması] modeli; eylemcilerin adlandırılmasında kullanılması [Nesne Adlandırması → Eylemci Adlandırması] modeli; niteliklerin adlandırılmasında kullanılması [Nesne Adlandırması → Nitelik Adlandırması] modeli; olayların adlandırılmasında kullanılması [Nesne Adlandırması → Olay Adlandırması] modeli şeklinde ele alınmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın veri tabanını çağdaş Türkçede ve Rusçadaki yiyeceklerin ikincil adlandırmaları oluşturmuştur. Çalışma kapsamında ele alınan adlandırmalar Türkçe ve Rusça çeşitli sözlüklerin ve Ulusal Derlemlerin taranması aracılığıyla tespit edilmiştir. Bu çerçevede Türkçe için Türk Dil Kurumunun çevrim içi sözlükleri (<https://sozluk.gov.tr/> (erişim 26.03.2022)), Yurtbaşı'nın “Sınıflandırılmış Türkçe Deyimler” (2004), Aksoy'un “Atasözü ve Deyimler Sözlüğü II” (1988), Püsküllüoğlu'nun “İlkokul ve Ortaokul için Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” (2020), Adıgüzel'in “Açıklamalı-Örnekli Türkçe Deyimler Sözlüğü” (2016) adlı sözlükler ve Ulusal Türkçe Derlemi kullanılırken Rusça için Prohorov'un “Rossiya. Lingvostranovedçeskiy Slovar” (Rusya. Ülkedilbilim Sözlüğü) (2007), Zaharenko, Krasnih ve Gudkov'un “Russkoye Kulturnoye Prostranstvo. Lingvokulturoloģičeskiy Slovar” (Rus Kültür Alanı. Kültürdilbilim Sözlüğü) (2004), Yurina'nın “Slovar Russkoy Pişçevoy Metaforı” (Rus Yemek Metaforları Sözlüğü) (2015) adlı sözlüklerine ve Ulusal Rusça Derlemine başvurulmuştur.

Çalışmanın ilk aşamasında yiyecek kavramı nesnel gerçeklikte var olan evrensel bir kavram şeklinde ele alınmış ve çalışmanın amaçları doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Çiğ ve pişirme yoluyla tüketilebilen yiyecekler olmak üzere iki sınıf belirlendikten sonra “meyve”, “sebze”, “mantar/kabuklu yemiş”, “baklagiller/tahıllar”, “süt/süt ürünleri”, “et/balık”, “çorba/meze”, “yemek”, “baharat”, “tatlı” ve “içecek” şeklinde alt başlıklar oluşturulmuştur. Her alt başlık ile ilişkilendirilen yiyecek adlandırmalarının dil dizgesindeki ikincil adlandırma olarak kullanımları, ilgili sözlüklere ve derlemlere göre tespit edilmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında elde edilen veriler sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Yiyecek adlandırmalarının dil dizgesinde geçirdiği anlamsal dönüşümleri betimlemek için dönüşüm modelleri öne sürülmüştür. Adlandırma kuramına dayanılarak gerçeklikte var olan bir nesnenin dil dizgesinde adlandırıldıktan sonra birincil adlandırmanın ortaya çıktığı ve bu birincil adlandırmanın nesnel ya da öznel gerçeklikte var olan başka nesne, olgu ya da olayların adlandırılmasında kullanılabildiği varsayılmıştır. Bu bağlamda elde edilen veriler, [Nesne Adlandırması → Nesne Adlandırması], [Nesne Adlandırması

→ Olgu Adlandırması], [Nesne Adlandırması → Eylemci Adlandırması], [Nesne Adlandırması → Nitelik Adlandırması] ve [Nesne Adlandırması → Olay Adlandırması] olmak üzere birincil adlandırmaların ikincil adlandırmalara dönüşüm modellerine göre incelenmiş ve yorumlanmıştır. Söz konusu iki dildeki ikincil adlandırmaların nicel analizi sonucunda elde edilen veriler görselleştirilmiştir. Sayfa sınırlılığı dolayısıyla bu çalışmada karşıtsal çözümleme sonucunda elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın kapsamı Türkçede ve Rusçada yiyecek ile ilgili ikincil adlandırmalarla sınırlandırılmıştır. Çalışmanın veri tabanına farklı dilbilgisel sınıflarda yer alan dilsel birimler, eşdizimliler, sözlükselleşmiş birimler, deyimleşmiş cümleler ve anıştırma metin niteliğindeki yapılar dâhil edilmiştir. Bu birimler, farklı söylemlerde sıkça yer almasına rağmen şekillenme sürecinin ve kullanımlarının anlatıldığı çalışmalara rastlanmamıştır. Yiyecek isimlerinin atasözlerinde de kullanıldığı tespit edilmiştir. Örneğin Türkçede *armut* biriminin *Armut dibine düşer* atasözünde, Rusçada ise *яблоко* (elma) biriminin *яблочко на обед – и всех болезней нет* (sözcüğü sözcüğüne: öğle yemeğine bir elma (ye) tüm hastalıklar yok olur) atasözünde bulunduğu görülebilir. Atasözlerinde yiyecek isimleri birincil adlandırmalar olarak kullanıldığı için atasözleri bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Türkçede yiyecek temelli adlandırmaların farklı gerçeklik fragmanlarında kullanılabildiği gözlemlenmiştir. Söz gelimi, *armut* biriminin hem belli özellikleri taşıyan insanın adlandırılmasında hem de vücut tipinin nitelenmesinde kullanımı; “armut ↔ insan” ilişkilendirmesi [Nesne Adlandırması → Eylemci Adlandırması] modeli, “armut ↔ vücut tipi” ilişkilendirmesi ise [Nesne Adlandırması → Nitelik Adlandırması] modeli olarak değerlendirilmiştir. Böylece ikincil adlandırmaların onomasyolojik modellerinin tespiti yapılmış ve belirlenen modeller veri tabanına dâhil edilmiştir.

Türkçe ve Rusça veri tabanının oluşturulması sırasında yiyecek olarak düşünülen nesnelere birincil adlandırmaları incelenmiş ve ikincil adlandırmalar yiyecek temelli birincil adlandırmalara göre seçilmiştir. Örnek olarak Rusçadaki *рыба* (balık) birincil adlandırması çok sayıda ikincil adlandırmanın temelinde bulunmaktadır. Ancak bu ikincil adlandırmaların bazılarının yiyecek olarak balık imgesinden türetildiği, diğerlerinin ise canlı varlık olarak balığın özelliklerini yansıttığı anlaşılmaktadır. Böylelikle “zor bir durumdan çıkış aramak” anlamındaki *биться как рыба об лёд* (sözcüğü sözcüğüne: buzda çarpışan balık gibi) ve “özellikleri bulunmayan biri ya da bir şey” anlamındaki *ни рыба, ни мясо* (sözcüğü sözcüğüne: ne balık ne et) ikincil adlandırmaları arasında onomasyolojik bir farkın bulunduğu söylenebilir. Bu çalışma kapsamında yiyecek olarak düşünülen nesnelere birincil adlandırmalarının tetiklediği ikincil adlandırmalar tespit edilmiş ve çalışmanın veri tabanına dâhil edilmiştir. Diğer belirtilere göre şekillenen ikincil adlandırmalar bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

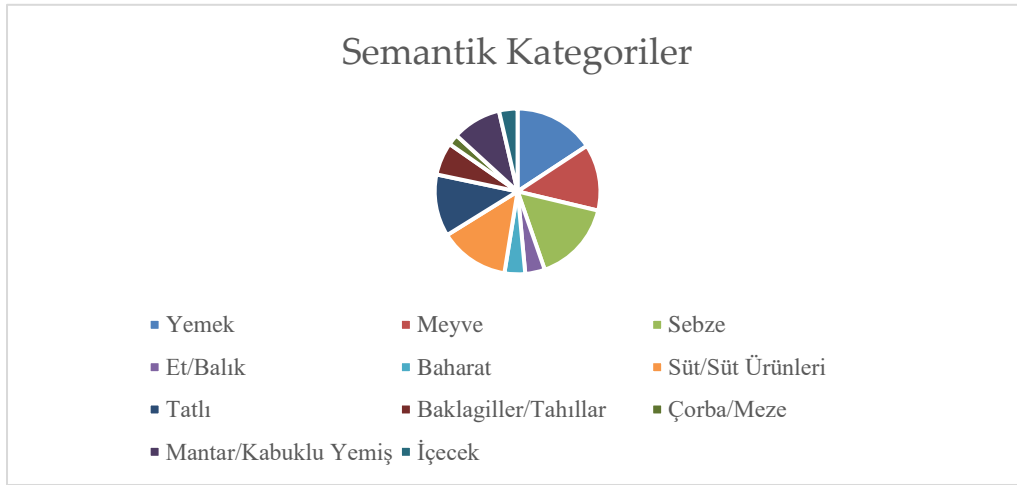
Veri tabanının oluşturulması sırasında Ulusal Derlemlerde yer alan ancak bağlama göre türetilen bireysel kullanım şeklinde nitelenebilen birimler saptanmıştır. Bu birimler ikincil adlandırmaların oluşum dinamiğindeki eğilimleri yansıtmakla birlikte dil dizgesinin sabit bir unsuru olmadığından değerlendirilmeye dâhil edilmemiştir.

Çalışma kapsamında Türkçede ve Rusçada elde edilen veriler karşıtsal olarak ele alınmıştır. Bu şekilde benzerliklerin yanı sıra her dile özgü ikincil adlandırmaların tespiti amaçlanmıştır. Çalışmanın tartışma bölümünde ise Türkçe ve Rusçada örtüşen semantik kategoriler çözümlenmiştir.

3. TESPİTLER VE TARTIŞMA

3.1. Türkçede Yiyecek Temelli İkincil Adlandırmalar

Çalışma kapsamında Türkçede belirlenen yiyeceklerin birincil adlandırmalarına göre 470 ikincil adlandırma tespit edilmiştir. İkincil adlandırmaların semantik kategorilere göre dağılımı Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. İkincil adlandırmaların semantik kategorileri

Türkçede ikincil adlandırmaların en çok “sebze” (75), “yemek” (74), “süt/süt ürünleri” (64), “meyve” (61) ve “tatlılar” (57) gibi semantik kategorilerde şekillendiği görülebilir. Diğer kategorilerin tümünde daha az oranda da olsa ikincil adlandırmaların bulunduğu anlaşılmaktadır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “sebze” kategorisini oluşturan başlıklar arasında *bakla, bal kabağı, bamya, biber, fasulye, fesleğen, havuç, hıyar, ısırgan, ıspanak, kabak, lahana, maydanoz, mısır, nane, pancar, patates, patlıcan, sarımsak, soğan, tere, turp, zerzevat* adlandırmaları bulunmaktadır.

“Yemek” kategorisinde yer alan ikincil adlandırmaların çoğunlukla tahılların pişirilmesiyle elde edilen ürünlerin adlandırmalarından türetildiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda ikincil adlandırmaların türetildiği “yemek” kategorisini oluşturan başlıklar arasında *bazlama/gözleme, börek, cacık, çörek, dolma, ekme, hamur, lahmacun, lapa, makarna, maya, pide, pilaki, pilav, piyaz, salça, simit, tirit, tost, turşu, yufka* adlandırmaları yer almıştır. “Yemek” kategorisinde şekillenen ikincil adlandırmaların çoğu tahıllar veya un mamulleri ile ilişkilendirildiği için “bitki” kategorisi ön plana çıkmaktadır. Böylelikle çağdaş Türkçede ikincil adlandırmaların türetildiği en geniş semantik alanın “bitkiler” olduğu anlaşılmaktadır. Bitkiler olarak düşünülebilen semantik alanı, “meyve”, “sebze”, “baklagiller/tahıllar”, “mantar/kabuklu yemiş” adlandırmaları oluşturmaktadır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “süt/süt ürünleri” kategorisinde *ayran, kaşar, kaymak, peynir, süt, tereyağı, yoğurt* adlandırmaları yer almaktadır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “meyve” kategorisini oluşturan başlıklar arasında *meyve, armut, ayva, böğürtlen, çilek, dut, elma, incir, karpuz, kavun, kayısı, kızılcık, kiraz, limon, muşmula, muz, nar, portakal, şeftali, üzüm, zeytin* adlandırmaları yer almaktadır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “tatlı” kategorisinde *aşure, bal, baklava, gülbeşeker, helva, katmer, keşkül, lokum, muhallebi, pasta, pelte, pekmez, pestil, şeker* adlandırmaları yer almaktadır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “mantar/kabuklu yemiş” (45) kategorisinde *badem, ceviz, çekirdek, çerez, kestane, fındık, fıstık, mantar* adlandırmaları bulunmaktadır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “baklagiller/tahıllar” (30) kategorisine *arpa, buğday, bulgur, leblebi, mercimek, nohut, pirinç, un* adlandırmaları dâhil olmaktadır.

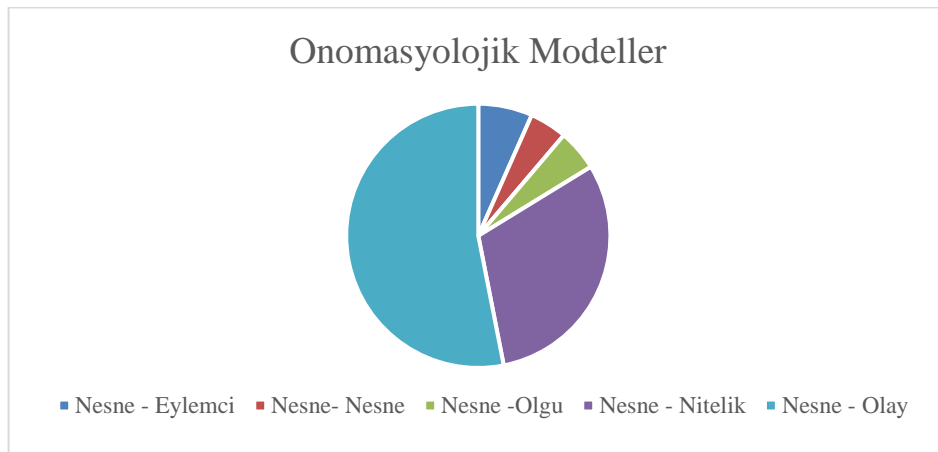
İkincil adlandırmaların türetildiği “baharatlar” (19) kategorisinde *afyon, biber, karabiber, safran, sirke, tuz* adlandırmaları yer almaktadır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “et/balık” (18) kategorisinde *balık, et, kıyım, pastırma, sosis, sucuk, kebab, köfte, kuzu sarma, yumurta* adlandırmaları yer almaktadır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “içecek” (17) kategorisinde *boza, dem, hoşaf, kahve, kokteyl, limonata, salep, su, şarap, şerbet, zenzem* adlandırmaları bulunmaktadır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “çorba/meze” (10) kategorisinde *çorba* ve *meze* adlandırmaları bulunmaktadır.

Çalışma kapsamında ele alınan ikincil adlandırmaların farklı onomasyolojik modellere göre türetildiği tespit edilmiştir. İkincil adlandırmaların semantik kategorilere göre dağılımı Şekil 2’de gösterilmiştir.

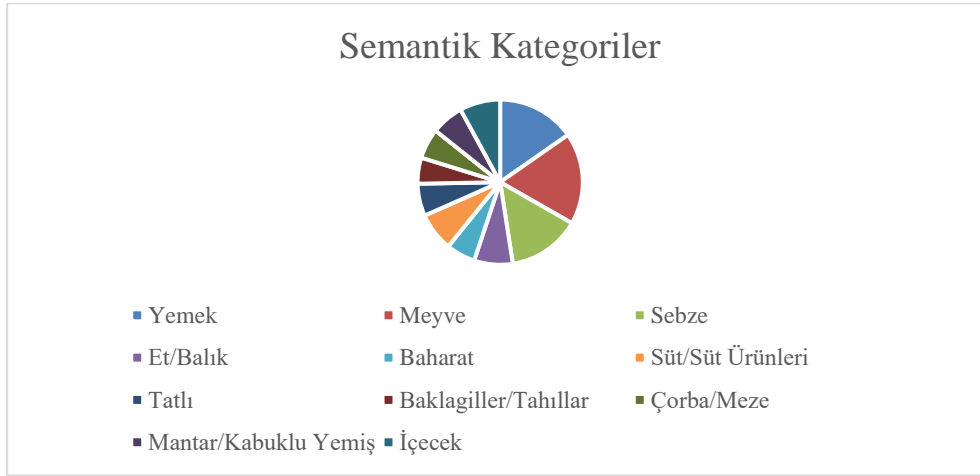

Şekil 2. İkincil adlandırmaların onomasyolojik modelleri

Çalışma kapsamında [Nesne Adlandırması → Olay Adlandırması] (232); [Nesne Adlandırması → Nitelik Adlandırması] (134); [Nesne → Eylemci] (29); [Nesne → Nesne] (20); [Nesne → Olgü] (22) modelleri tespit edilmiştir. Türkçede ikincil adlandırmaların türetildiği onomasyolojik modeller arasında olay ve nitelik adlandırmalarının ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

2.2. Rusçada Yiyecek Temelli İkincil Adlandırmalar

Çalışma kapsamında belirlenen yiyeceklerin birincil adlandırmalarına göre 490 ikincil adlandırma tespit edilmiştir. İkincil adlandırmaların semantik kategorilere göre dağılımı Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. İkincil adlandırmaların semantik kategorileri

Rusçada ikincil adlandırmaların en çok “meyve” (88), “tahıl bazlı yemek” (75) ve “sebze” (70) gibi semantik kategorilerde şekillendiği görülmektedir. Diğer kategorilerin tümünde daha az oranda da olsa ikincil adlandırmaların bulunduğu anlaşılmaktadır.

İkincil adlandırmaların türetildiği meyve kategorisini oluşturan başlıklar arasında *фрукт* (meyve), *апельсин* (portakal), *банан* (muz), *груша* (armut), *дыня* (kavun), *лимон* (limon), *гранат* (nar), *слива* (erik), *яблоко* (elma), *персик* (şeftali), *плод* (bitkilerin ürünü), *огрызок* (meyvenin ya da sebzenin ısırıldıktan sonra kalan kısmı), *олива* (zeytin), *ягода* (ince kabuklu, sulu yemişin genel adı), *изюминка* (kuru üzüm tanesi), *клюква* (turna yemişi), *малина* (ahududu), *вишня* (vişne), *черешня* (kiraz), *земляника* (dağ çileği), *клубника* (çilek), adlandırmaları yer almıştır.

Yemek kategorisinde yer alan ikincil adlandırmaların, tahılların pişirilmesiyle elde edilen ürünlerin adlandırmalarından türetildiği tespit edilmiştir. Ayrıca yemek kategorisini oluşturan başlıklar arasında *каша* (lapa), *размазня* (sulu lapa), *тесто* (hamur), *дрожжи* (maya), *квашня* (ekşimiş hamur mayası), *крошка* (ekmek kırıntısı), *хлеб* (ekmek), *бублик* (simit), *баранка* (halka ekmek), *блин* (krep), *вафля* (gofret), *вареник* (üçgen şeklinde ve ceviz büyüklüğünde mantı türü, varenik), *пельмени* (Rus mantısı, pelmeni), *калач* (ortası delik olan yuvarlak ekmek), *коврижка* (fırın tepsi boyutunda tatlı baharatlı ekmek), *крендель* (sekiz rakamını andıran şekilli ekmek), *лапша* (erişte), *лепешка* (yassı ekmek), *пирог* (börek), *пончик* (yuvarlak pişi), *пампушка* (yuvarlak çörek), *булочка* (yuvarlak tatlı mayalı ekmek), *пышка* (yuvarlak mayalı ekmek), *пряник* (tatlı baharatlı bisküvi), *сухарь* (kuru ekmek dilimi) adlandırmaları yer almıştır. Yemek kategorisinde şekillenen ikincil adlandırmaların tahıllar veya un mamulleri ile ilişkilendirildiği için “bitki” kategorisi ön plana çıkmaktadır. Böylelikle çağdaş Rusçada ikincil adlandırmaların türetildiği en geniş semantik alanın “Bitkiler” olduğu anlaşılmaktadır. Bitkiler olarak düşünülebilen semantik alanı, meyve, sebze, tahıllardan yapılan yemekler, baklagiller, mantar/kabuklu yemiş adlandırmaları oluşturmaktadır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “sebze” kategorisini oluşturan başlıklar arasında *овощ* (sebze), *капуста* (lahana), *картошка* (patates), *кочан* (koçan), *лук* (soğan), *морковь* (havuç), *огурец* (salatalık), *перец* (biber), *помидор* (domates), *редиска* (kırmızı turp), *редька* (siyah turp), *репа* (beyaz turp), *тыква* (bal kabağı), *хрен* (yaban turpu), *свёкла* (pancar), *баклажан* (patlıcan), *салат* (yeşil salata) adlandırmaları yer almıştır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “içecek” (39) kategorisinde *квас* (malt, çavdar ekmeği ve meyvelerle yapılan içecek türü, kvas), *кисель* (nişasta ile meyvelerin pişirilmesi ile yapılan içecek), *сок* (meyve suyu; bitki suyu), *чай* (çay), *липа* (ihlamur), *компот* (hoşaf, komposto), *пиво* (bira), *кофе* (kahve), *вино* (şarap), *коктейль* (kokteyl) birincil adlandırmaları yer almıştır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “süt/süt ürünleri” (37) kategorisini oluşturan başlıklar arasında *молоко* (süt), *масло* (tereyağı), *мороженое* (dondurma), *простокваша* (ekşi süt), *сыр* (peynir), *сливки* (süt kreması), *ряженка* (kaynatılmış sütün fırında bekletilmesinin sonucunda elde edilen ürün, ryajenka), *сметана* (ekşi süt kreması, smetana) adlandırmaları yer almıştır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “et/balık” (37) kategorisini oluşturan başlıklar arasında *рыба* (balık), *мясо* (et), *колбаса* (salam), *котлета* (köfte), *потроха* (sakatat), *сарделька* (kalın sosis), *сосиска* (ince sosis), *фарш* (kıyma), *килька* (küçük yem balığı, sprat), *селедка* (ringa balığı), *яйцо* (yumurta), *туша* (kafası kesilmiş ve derisi soyulmuş hayvan) adlandırmaları yer almıştır.

İkincil adlandırmaların türetildiği “mantar/kabuklu yemiş” (31) kategorisinde *гриб* (mantar), *мухомор* (sinek mantarı), *поганка* (köygöçüren mantarı), *сморчок* (kuzu göbeği mantarı), *орех* (ceviz; kabuklu yemiş için genel ad), *семечки* (çekirdek), *скорлуна* (sert kabuk), *миндаль* (badem), *ядро* (kabuklu yemişin iç kısmı için genel ad), *шелуха* (bazı meyvelerin, sebzelerin ve çekirdeklerin dış kısmı, kuru kabuk) birincil adlandırmaları yer almıştır.

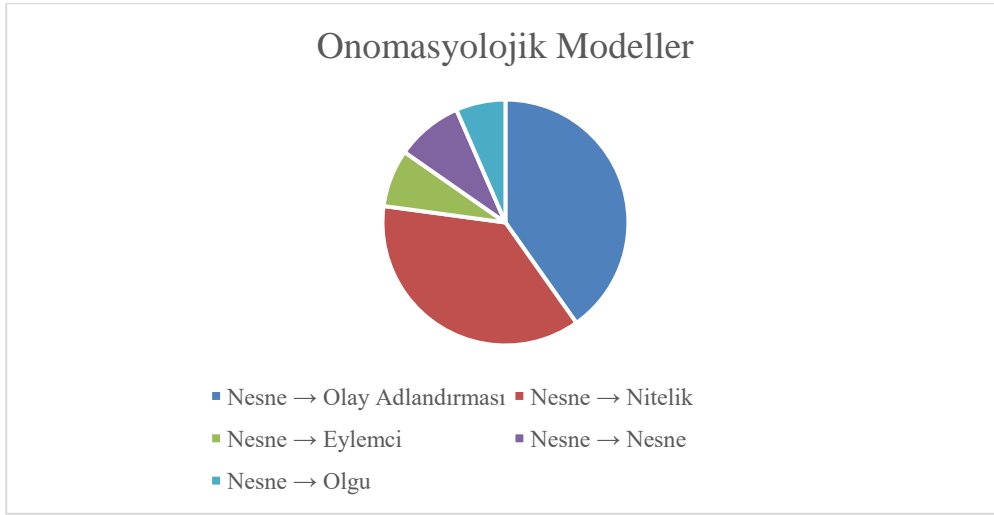
“Tatlılar” (31) kategorisinde *сахар* (şeker), *мед* (bal), *варенье* (reçel), *конфета* (renkli ambalaj içinde dikdörtgen ya da yuvarlak şeklinde küçük çikolata), *шоколад* (çikolata), *десерт* (yemekten sonra gelen tatlı) adlandırmaları yer almıştır.

“Çorba/meze” (29) kategorisinde *закуска* (meze), *бутерброд* (sandviç), *винегрет* (haşlanmış sebzelerden yapılan salata türü), *соус* (sos), *суп* (çorba), *борщ* (borş çorbası), *солянка* (yoğun ekşi çorba türü), *щи* (lahana turşulu çorba), *уха* (balık çorbası), *окрошка* (kvas içeceği ve taze sebzelerle hazırlanan soğuk çorba, okroşka), *похлебка* (un çorbası), *тюря* (süt ya da kvas içeceğine doğranan ekmeğe, tyura) adlandırmaları yer almıştır.

“Baharatlar” (28) kategorisinde *перец* (biber), *соль* (tuz), *уксус* (sirke), *ваниль* (vanilya), *горчица* (hardal), *шафран* (safran), *мак* (haşhaş);

“Baklagiller/tahıllar” (25) kategorisinde *бобы* (bakla), *горох* (bezelye), *манна* (irmik), *крупя* (tahıl, hububat), *пшеница* (buğday), *ячмень* (arpa), *мука* (un) adlandırmaları yer almıştır.

Çalışma kapsamında ele alınan ikincil adlandırmaların farklı onomasyolojik modellere göre türetildiği tespit edilmiştir. İkincil adlandırmaların modellere göre dağılımı Şekil 4’te gösterilmiştir.

Şekil 4. İkincil adlandırmaların onomasyolojik modelleri

Çalışma kapsamında [Nesne → Olay Adlandırması] (197); [Nesne → Nitelik] (181); [Nesne → Eylemci] (37); [Nesne → Nesne] (43); [Nesne → Olgu] (32) modelleri tespit edilmiştir. Rusçada ikincil adlandırmaların türetildiği onomasyolojik modeller arasında olay ve nitelik adlandırmalarının ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

3. TARTIŞMA

Türkçede ve Rusçada ikincil adlandırmaların şekillendiği semantik kategorilerin dağılımında örtüşen kategorilerle birlikte örtüşmeyen kategorilerin bulunduğu görülmektedir. Türkçede ikincil adlandırmalar en çok “sebze” (75), “yemek” (74), “süt/süt ürünleri” (64) başlıklı kategorilerde şekillenmektedir. Rusçada ise ikincil adlandırmalar en çok “meyve” (88), “yemek” (75), “sebze” (70) başlıklı kategorilerde görülmektedir. Türkçe ve Rusçada “sebze” ve “yemek” kategorileri örtüşen kategoriler arasındadır.

Tüm semantik kategorilerde yer alan birincil adlandırmalar arasında iki dil dizgesinde ikincil adlandırmaların türetildiği örtüşen birimlerin yanı sıra Türkçeye ve Rusçaya özgü olan birimler bulunmaktadır. Biçimsel açıdan örtüşen ikincil adlandırmalar anlamsal alan bakımından değerlendirilirse; iki dil dizgesinde aynı ya da benzer yapıdaki ve aynı anlam katmanlarını içeren “tam örtüşmeler” olarak nitelendirilen türevler; anlam katmanlarının kısmi olarak örtüştüğü “kısmi örtüşmeler” şeklindeki türevler ve biçimsel açıdan aynı olup farklı anlam katmanları içeren ve “yalancı örtüşmeler” olarak değerlendirilebilen türevlerden söz edilebilir. Bunun yanı sıra iki dil dizgesinde aynı birincil adlandırma temelli türev olup yapısal ve anlamsal özellikler açısından farklılık gösteren ikincil adlandırmalar da karşımıza çıkabilmektedir.

“Sebze” kategorisinde yer alan birincil adlandırmalar arasında iki dil dizgesinde ikincil adlandırmaların türetildiği örtüşen birimlerin yanı sıra Türkçeye ve Rusçaya özgü olan birimler bulunmaktadır. Türkçeye özgü olan ve ikincil adlandırmaların temelinde yer alan birincil adlandırmalar arasında *bakla*, *bamya*, *fasulye*, *fesleğen*, *ısırgan*, *ıspanak*, *kabak*, *maydanoz*, *mısır*, *nane*, *sarımsak*, *tere*, *zerzevat* birimleri bulunmaktadır. Rusçaya özgü olarak *sebze* (овощ), *koçan* (кочан), *domates* (помидор), *yaban turpu* (хрен) çeşitleri gibi birincil adlandırmalarla karşılaşılmaktadır.

“Sebze” kategorisinde ikincil adlandırmaların türetildiği örtüşen birimler arasında *bal kabağı, biber, havuç, hıyar, lahana, pancar, patates, patlıcan, soğan, turp* yer almaktadır.

“Sebze” kategorisinde Türkçe-Rusça dil çiftinde tam örtüşmeler niteliği taşıyan birim *pancar*’dır. Türkçede ve Rusçada *pancar* (свекла) temelli ikincil adlandırmaların anlamsal alanı “insan yüzünün kızarması” durumu ile ilişkilendirilmektedir. Türkçede *pancar* temelli ikincil adlandırmaların yapısı farklılık gösterebilirken Rusçada benzetme odaklı yapı kullanılmaktadır. Bu kapsamda Türkçede “pancar gibi olmak”, “pancar kesilmek”, “pancara dönmek” gibi türevler mevcutken Rusçada yalnızca “как свёкла” (pancar gibi) türevi bulunmaktadır.

“Sebze” kategorisinde Türkçe-Rusça dil çiftinde kısmi örtüşmelerin örneği *lahana* temelli ikincil adlandırmalardır. Türkçe ve Rusçada *lahana* birimi “kat kat, kalın giyinmek” (одеться как капуста) durumuyla ilişkilendirilmektedir. Bunun yanı sıra Türkçeye özgü ikincil adlandırma olarak *lahana* birimi “hantal” anlamı taşımaktadır. Rusçada ise *lahana* birimi düşük üslup (sokak dili) olarak “para” anlamında kullanılmakla birlikte “şaka yollu, çocuğun dünyaya geliş şeklini” niteleyen öbek ve “yok etmek, öldürmek” (рубить или крошить в капусту) anlamındaki öbekler yer almaktadır.

Türkçe-Rusça dil çiftinde “sebze” kategorisi temelli ikincil adlandırmalar arasında yalnızca örtüşmeler de bulunmaktadır. Söz gelimi Türkçede *bal kabağı* ikincil adlandırmasının anlamsal alanı “aptal, beyinsiz kimse” ile ilişkilendirilirken Rusçada standart dil dışında kullanılan ve düşük üslup olarak değerlendirilen “baş, kafa” (тыква) anlamı taşımaktadır. Yalancı örtüşmeler kategorisinde konuşurun bir olay ya durumla ilgili olumlu-olumsuz değerlendirmesini içeren ikincil adlandırmaların tespiti de önemlidir. Bu duruma Türkçe-Rusça dil çiftinde *hıyar* temelli ikincil adlandırmalar örnek gösterilebilir. Türkçede *hıyar* ikincil adlandırması olumsuz değerlendirme içeren “kaba, görgüsüz, hakaret içeren hitap biçimi” şeklinde kullanılırken Rusçada olumlu değerlendirme içeren “teşvik edici söz, dinç, sağlıklı” (огурчик) gibi anlamsal alanları mevcuttur. Rusçadaki *огурчик* birimi, sebze adlandırma işlevini üstlenen *огурец* biçiminin türevidir. Türevdeki *-чик* son eki konuşurun öznel tutumunu yansıtmaktadır. İki dil dizgesinde *turp* (редиска) temelli ikincil adlandırmalar da yalancı örtüşmeler arasında bulunmaktadır. Türkçede “turp gibi olmak” türevi “sağlıklı, sapaşğlam olmak” anlamında kullanılırken Rusçada “turp olmak” (быть редиской) türevinin anlamsal alanı “sözleriyle ya da davranışıyla karşındakini sınırlendiren biri” ile ilişkilendirilmektedir. Rusçada bu ikincil adlandırma şaka olarak da kullanılabilir.

İki dil dizgesinde *biber, havuç, patates, patlıcan* ve *soğan* birimleri ikincil adlandırmaların şekillenmesinde yer almakta ancak bu birimler temelli ikincil adlandırmalar, yapısal ve anlamsal özellikler açısından farklılık göstermektedir.

“Yemek” kategorisinde Türkçeye özgü olan ve ikincil adlandırmaların temelinde bulunan birincil adlandırmalar arasında *bazlama/gözleme, cacık, dolma, lahmacun, makarna, pide, pilaki, pilav, piyaz, tirit, tost, turşu* birimleri yer almaktadır. Rusçaya özgü olarak *sulu lapa* (размазня), *ekşimiş hamur mayası* (квашня), *ekmek kırıntısı* (крошка), *halka ekmek* (баранка), *krepe* (блин), *gofret* (вафля), *üçgen şeklinde ve ceviz büyüklüğünde mantı türü* (вареник), *Rus mantısı* (пельмени), *ortası delik yuvarlak ekmek* (калач), *tatlı baharatlı ekmek* (коврижка), *sekiz rakatını andıran şekilli ekmek* (крендель), *erişte* (лапша), *yuvarlak pişi* (пончик), *yuvarlak çörek* (пампушка), *yuvarlak tatlı ekmek* (булочка), *yuvarlak*

mayalı ekme (пышка), *tatlı baharatlı bisküvi* (пряник), *kuru ekme dilimi* (сухарь) gibi birincil adlandırmalarla karşılaşılmaktadır.

“Yemek” kategorisinde ikincil adlandırmaların türetildiği örtüşen birimler arasında *börek*, *ekme*, *hamur*, *lapa*, *may*, *simit*, *yufka* yer almaktadır. Bu birimler arasında aynı ya da benzer yapılarla şekillenip aynı anlamı taşıyan tam örtüşmeler bulunmamaktadır. Bununla birlikte Türkçede *ekme* temelli adlandırmalar içerisinde “ekme elden, su gölden” deyimleşmiş türevi bulunurken Rusçada “нахлебник” türevi yer almaktadır. “Bedavacı” anlamında kullanılan bu türevler yapısal farklılık göstermektedir. Türkçede *ekme* temelli adlandırmalar arasında “misafirperver” anlamı taşıyan “ekmeğine koç” şeklindeki deyimleşmiş yapı bulunurken Rusçada “хлебосольный” türevi mevcuttur. Diğer *ekme* temelli türevler yapısal ve anlamsal farklılıklar sergilemektedir.

“Yemek” kategorisinde Türkçe-Rusça dil çiftinde kısmi örtüşmelerin örneğini *börek* temelli ikincil adlandırmalar oluşturmaktadır. “Getirisi olan, kaynak” anlamında Türkçede “ballı börek” türevi kullanılırken Rusçada “пирог” adlandırması bulunmaktadır. “Ballı börek” türevi ayrıca “kolay elde edilen” ve “çok tatlı, iştah arttırıcı” anlamlarında da kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra Türkçede *börek* temelli türevlerin “yağma Hasan’ın böreği” (sahipsiz, herkesçe sömürülen kaynak), “ballı börek olmak” (çok iyi anlaşmak) anlamları bulunmaktadır. Rusçada *börek* temelli ikinci adlandırmalar arasında “вот такие пироги” (“işte durum böyle” anlamında kullanılan söz), “пристроиться к пирогу” (fırsatı bilmek), “урвать свой кусок пирога” (kazanç paylaşılırken payını almak, kaçırmamak) gibi yapılar mevcuttur.

Türkçe-Rusça dil çiftinde “yemek” kategorisi temelli ikincil adlandırmalar arasında yalancı örtüşmeler bulunmamaktadır. İki dil dizgesinde *hamur*, *lapa*, *may*, *simit* ve *yufka* birimleri ikincil adlandırmaların şekillenmesinde yer almakta ancak bu birimler temelli ikincil adlandırmalar, yapısal ve anlamsal özellikler açısından farklılık göstermektedir.

“Süt/Süt Ürünleri” kategorisinde ikincil adlandırmalar temelinde bulunan birincil adlandırmalar arasında Türkçeye ve Rusçaya özgü olan birimler bulunmaktadır. Türkçeye özgü birincil adlandırmalar içerisinde *ayran*, *kaşar*, *yoğurt*, Rusçaya özgü olanlar arasında *dondurma* (мороженое), *ekşi süt kreması* (сметана), *ekşi süt* (простокваша), *kaynatılmış sütün fırında bekletilmesinin sonucunda elde edilen ürün* (ряженка) yer almaktadır.

“Süt/Süt Ürünleri” kategorisinde ikincil adlandırmaların türetildiği örtüşen birimler arasında *kaymak*, *peynir*, *süt*, *tereyağı* bulunmaktadır. Bu birimler arasında tam örtüşmeler niteliği taşıyan adlandırmalar arasında *süt* temelli türevler yer almaktadır. Türkçedeki “süt kardeşi” türevi için Rusçada “молочный брат/сестра”, Türkçe ve Rusçada “bebeklik dişi” anlamında kullanılan “süt dişi” (молочный зуб), “refah, bolluk” imgesiyle ilişkilendirilen “kuş sütü” (только птичьего молока нет), “deneyimsiz, genç” anlamındaki “ağzı süt kokmak” (на губах молоко не высохло) adlandırmaları mevcuttur. Diğer *süt* temelli türevler yapısal ve anlamsal farklılıklar sergilemektedir.

“Süt/Süt Ürünleri” kategorisinde Türkçe-Rusça dil çiftinde kısmi örtüşmeler grubuna “kendi çıkarı için birini sürekli övmek” anlamında Türkçedeki “yağ çekmek” ile Rusçadaki “подмаслить” adlandırmaları dâhil edilebilir. Ancak *yağ* birimi birincil adlandırma olarak Türkçede tek başına kullanıldığında sıvı yağ ile ilişkilendirildiğinden “süt/süt ürünleri” kategorisinde yer verilmemiştir. Rusçada ise *yağ* adlandırması hem katı hem sıvı yağ için kullanılabilir. Bu bağlamda Rusça-

Türkçe dil çiftinde birincil adlandırmaların sınıflandırmasında farklılık görülürken ikincil adlandırmaların anlamsal alanında örtüşmelere rastlanabildiği anlaşılmaktadır. Kısmi örtüşmeler grubunda *kaymak* temelli ikincil adlandırmalar da yer almaktadır. Türkçede ve Rusçada “bir şeyin en büyük kârını ele geçirmek” anlamındaki “kaymağını almak (veya yemek)” (снимать/собирать сливки) adlandırmaları mevcuttur.

Türkçe-Rusça dil çiftinde “süt/süt ürünleri” kategorisi temelli ikincil adlandırmalar arasında yalancı örtüşmeler bulunmamaktadır. İki dil dizgesinde *peynir* birimi ikincil adlandırmaların şekillenmesinde yer almakta ancak bu birimler temelli ikincil adlandırmalar, yapısal ve anlamsal özellikler açısından farklılık göstermektedir.

“Meyve” kategorisinde Türkçeye özgü olan ve ikincil adlandırmaların temelinde bulunan birincil adlandırmalar arasında *ayva, böğürtlen, dut, incir, karpuz, kayısı, kızılıçık, muşmula* gibi birimlerle karşılaşılmaktadır. Rusçaya özgü olarak ikincil adlandırmaların şekillendiği adlandırmalar arasında *erik* (слива), *meyve ya da sebze türlerine ait ürünlerin genel adı* (плод), *meyvenin kalıntısı* (огрызок), *ince kabuklu sulu yemişin genel adı* (ягода), *turna yemişi* (клюква), *ahududu* (малина), *vişne* (вишня), *dağ çileği* (земляника) gibi birincil adlandırmalar yer almaktadır. “Meyve” kategorisinde ikincil adlandırmaların türetildiği örtüşen birimler arasında *meyve, portakal, muz, armut, kavun, limon, üzüm, nar, elma, şeftali, zeytin, kiraz, çilek* birimleri bulunmaktadır.

“Meyve” kategorisi temelli ikincil adlandırmalar arasında tam örtüşmelerle karşılaşılmamaktadır. İki dil dizgesinde kısmi örtüşmeler grubunda *armut, muz, elma, zeytin* ve *kiraz* temelli ikincil adlandırmalar bulunmaktadır. Türkçede ve Rusçada *armut* temelli adlandırmalar arasında aynı anlamı taşıyan ve “vücut tipi” ile ilişkilendirilen *armut* (груша) adlandırması mevcuttur. *Muz* temelli adlandırmalar arasında “muz cumhuriyeti” (банановая республика) iki dilde aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu anlamsal alanın İngilizcedeki “banana republic” adlandırmasının etkisiyle şekillendiği anlaşılmaktadır. İki dilde *elma* temelli ikincil adlandırmalar arasında aynı anlamı taşıyan “âdemelması” (адамово яблоко) adlandırması bulunmaktadır. *Zeytin* temelli adlandırmalar arasında “zeytin dalı” (оливковая ветвь) ve “zeytin gözlü” (глаза как маслины) iki dilde aynı anlamda kullanılmaktadır. İki dilde *kiraz* temelli “kiraz dudaklı” (губки черешенкой) adlandırması aynı anlamda yer almaktadır.

Yalancı örtüşmeler arasında *çilek* ve *nar* temelli ikincil adlandırmalar bulunmaktadır. Türkçede “çilek”, vücut tipi ile ilişkilendirilirken Rusçada «+18» yaş sınırı işaretini adlandırmaktadır. *Nar* temelli ikincil adlandırma Türkçede “yemeğin kızarması ve kırmızı renk alması” ile ilişkilendirilirken, Rusçada “koyu kırmızı renk olan sıvı (kan) ya da nesne (taş)” durumunda kullanılmaktadır. *Elma* temelli ikincil adlandırmalardan biri olan “elma yanaklı” birimi yalancı örtüşmeler grubuna dâhil edilebilir. Bu birim Türkçede “sağlıklı, parlak renk” ile ilişkilendirilirken Rusçada “elmacık kemiği” (яблочки на щечках) anlamında kullanılmaktadır.

İki dil dizgesinde *meyve, portakal, kavun, limon, üzüm* ve *şeftali* birimleri ikincil adlandırmaların şekillenmesinde yer almakta ancak bu birimler temelli ikincil adlandırmalar, yapısal ve anlamsal özellikler açısından farklılık göstermektedir.

“Et/Balık” kategorisinde Türkçeye özgü olan ve ikincil adlandırmaların temelinde bulunan birincil adlandırmalar arasında *pastırma, sucuk, kebab* ve *kuzu sarma* birimleri bulunmaktadır.

Rusçaya özgü olanlar *salam* (колбаса), *sakatat* (потроха), *kalın sosis* (сарделька), *sprat* (килька), *ringa balığı* (селедка), *kafası kesilmiş ve derisi soyulmuş hayvan* (туша) adlandırmalarıdır. “Et/Balık” kategorisinde ikincil adlandırmaların türetildiği örtüşen birimler arasında *balık*, *et*, *kıyma*, *sosis*, *köfte* ve *yumurta* birimleri bulunmaktadır. Bu birimler temelli ikincil adlandırmalar iki dil dizgesinde gerek yapısal gerekse anlamsal boyutta farklılık göstermektedir. Bu kategoride tam örtüşmeler, kısmi örtüşmeler ve yalancı örtüşmeler bulunmamaktadır.

“Baharat” kategorisinde Türkçeye özgü olan ve ikincil adlandırmaların temelinde bulunan birincil adlandırmalar arasında *karabiber* birimi yer almaktadır. Rusçaya özgü olanlar ise *vanilya* (ваниль) ve *hardal* (горчица) adlandırmalarıdır. “Baharat” kategorisinde ikincil adlandırmaların türetildiği örtüşen birimler arasında *afyon*, *biber*, *sirke*, *safran* ve *tuz* birimleri bulunmaktadır. Tam örtüşme grubunda Türkçedeki “safran” ve Rusçadaki “шафранный” adlandırmaları yer almaktadır. İki dil dizgesinde kısmi örtüşmeler grubunda *sirke* temelli ikincil adlandırmalar bulunmaktadır. Türkçede “suratı sirke satmak” şeklindeki adlandırma Rusçadaki “уксусный” birimi ile aynı anlamsal alanı kapsamaktadır. *Afyon*, *biber* ve *tuz* temelli ikincil adlandırmalar iki dil dizgesinde gerek yapısal gerekse anlamsal boyutta farklılık göstermektedir.

“Tatlı” kategorisinde Türkçeye özgü olan ve ikincil adlandırmaların temelinde bulunan birincil adlandırmalar arasında *aşure*, *baklava*, *gülbeşeker*, *helva*, *katmer*, *keşkül*, *lokum*, *muhallebi*, *pasta*, *pelte*, *pekmez* ve *pestil* birimleri bulunmaktadır. Rusçaya özgü olanlar ise *reçel* (варенье), *renkli ambalaj içinde dikkörtgen ya da yuvarlak şeklinde küçük çikolata* (конфета), *çikolata* (шоколад) ve *yemekten sonra gelen tatlı* (десерт) adlandırmalarıdır. “Tatlı” kategorisinde ikincil adlandırmaların türetildiği örtüşen birimler arasında *bal* ve *şeker* birimleri bulunmaktadır. İki dil dizgesinde kısmi örtüşmeler grubunda *bal* temelli ikincil adlandırmalar yer almaktadır. Türkçede ve Rusçada Fransızcadan (aynı kullanım İngilizcede ve Almandada da söz konusu) öyküntü yoluyla gelen “balayı” (медовый месяц) adlandırması “evlilik hayatının ilk ayı ya da günleri” anlamında kullanılmaktadır. Bu ikincil adlandırma Güncel Türkçe Sözlük’te *bal* birimi ile ilişkilendirilmemiştir. *Bal* temelli başka bir adlandırma Türkçede “ağzından bal damlamak” şeklinde olup Rusçada “медовые (речи)” biçimindedir. *Şeker* temelli ikincil adlandırmalar Türkçede ve Rusçada yalancı örtüşme niteliğinde olabilmektedir. Türkçede “sevimli, güzel, hoş” anlamında kullanılan “şeker gibi” yapısı Rusçadaki “сахарный” birimi ile bağlama göre aynı anlamı taşımaktadır. Ancak Rusçadaki “сахарный” adlandırması “dalkavukluk yapan biri” için niteleme olarak da kullanılabilir.

“Baklagiller/Tahıllar” kategorisinde Türkçeye özgü olan ve ikincil adlandırmaların temelinde bulunan birincil adlandırmalar arasında *bulgur*, *leblebi*, *mercimek*, *nohut* ve *pirinç* birimleri yer almaktadır. Rusçaya özgü olanlar ise *bakla* (бобы), *bezelye* (горох), *irmik* (манна) ve *tahıl* (крупа) adlandırmalarıdır. Bu kategoride ikincil adlandırmaların türetildiği örtüşen birimler arasında *arpa*, *buğday* ve *un* birimleri bulunmaktadır. İki dil dizgesinde kısmi örtüşmeler grubunda *arpa* ve *buğday* temelli ikincil adlandırmalar yer almaktadır. Türkçede ve Rusçada *arpa* temelli “göz karağının kenarında çıkan sivilce” anlamındaki “арпак” (ячмень) adlandırması mevcuttur. Türkçedeki *arpa* temelli diğer adlandırmalar Rusçada bulunmamaktadır. Türkçede ve Rusçada *buğday* temelli renk belirtilmesi anlamında “buğday” (пшеничный) adlandırması kullanılmaktadır. *Un* temelli ikincil adlandırmalar iki dil dizgesinde gerek yapısal gerekse anlamsal boyutta farklılık göstermektedir.

“Çorba/Meze” kategorisinde Türkçede kullanılan ikincil adlandırmaların türetildiği *çorba* ve *meze* birimleri Rusçada da kullanıldığından örtüşen birimler grubunu oluşturmaktadır. *Çorba* ve *meze* temelli ikincil adlandırmalar iki dil dizgesinde gerek yapısal gerekse anlamsal boyutta farklılık göstermektedir. “Çorba/Meze” kategorisinde Rusçaya özgü olan birimler arasında *sandviç* (бутерброд), *haşlanmış sebzelerden yapılan salata türü* (винегрет), *sos* (соус), *borşç/lahana çorbası* (борщ), *yoğun ekşi çorba türü* (солянка), *lahana turşulu çorba* (щи), *balık çorbası* (уха), *kvas içeceği ve taze sebzelerle hazırlanan soğuk çorba* (окрошка), *un çorbası* (похлебка), *süt ya da kvas içeceğine doğranan ekme* (тюря) birimleri bulunmaktadır.

“Mantar/Kabuklu Yemiş” kategorisinde Türkçeye özgü olan ve ikincil adlandırmaların temelinde bulunan birincil adlandırmalar arasında *çerez*, *kestane*, *fındık* ve *fıstık* birimleri bulunmaktadır. Bu kategoride Rusçaya özgü olan birimler arasında *sinek mantarı* (мухомор), *köygöçüren mantarı* (поганка), *kuzu göbeği mantarı* (сморчок), *kabuklu yemişin iç kısmı* (ядро) ve *kimi meyvelerin ya da kuruyemişin dış kısmı*, *kuru kabuk* (шелуха) adlandırmaları bulunmaktadır. “Mantar/Kabuklu Yemiş” kategorisinde ikincil adlandırmaların türetildiği örtüşen birimler arasında *mantar*, *badem*, *ceviz* ve *çekirdek* birimleri bulunmaktadır. İki dil dizgesinde kısmi örtüşmeler grubunda *mantar*, *badem* ve *ceviz* temelli ikincil adlandırmalar yer almaktadır. Türkçede ve Rusçada *mantar* temelli “hızlı bir şekilde” anlamındaki “mantar gibi” (как грибы) ve saç modeli ile ilişkilendirilen “mantar” (под грибок) adlandırmaları bulunmaktadır. Türkçede ve Rusçada *badem* temelli “insan boğazının başlangıcında badem şeklindeki bir organ” anlamındaki “bademcik” (миндалины) adlandırmaları kullanılmaktadır. Türkçede ve Rusçada *ceviz* temelli “yapılması zor olan bir iş” anlamındaki “çetin ceviz” (крепкий орешек) adlandırmaları yer almaktadır. Bunun yanı sıra *ceviz* temelli “yola getirilmesi güç olan kimse” anlamındaki “çetin ceviz” adlandırması Türkçede kullanılmakta olup Rusçada “крепкий орешек” adlandırması “baş çıkılması güç kimse” anlamını taşımaktadır. *Çekirdek* temelli adlandırmalar iki dil dizgesinde gerek yapısal gerekse anlamsal boyutta farklılık göstermektedir.

“İçecek” kategorisinde Türkçeye özgü olan ve ikincil adlandırmaların temelinde bulunan birincil adlandırmalar arasında *boza*, *dem*, *limonata*, *salep*, *su*, *şerbet* ve *zembem* birimleri yer almaktadır. Bu kategoride Rusçaya özgü olan birimler arasında *kvas içeceği* (квас), *nişasta ile meyvelerin pişirilmesiyle yapılan içecek* (кисель), *meyvel/bitki suyu* (сок), *çay* (чай), *ıhlamur* (липа), *bira* (пиво) adlandırmaları bulunmaktadır. İki dil dizgesinde kısmi örtüşmeler grubunda *hoşaf*, *kahve*, *kokteyl* ve *şarap* temelli ikincil adlandırmalar yer almaktadır. İki dil dizgesinde kısmi örtüşmeler grubunda *kokteyl* temelli ikincil adlandırmalar bulunmaktadır. Türkçede ve Rusçada “molotofkokteyli” (коктейль Молотова) adlandırması “bir tür yangın bombası” anlamında kullanılmaktadır. *Hoşaf*, *kahve* ve *şarap* temelli adlandırmalar iki dil dizgesinde gerek yapısal gerekse anlamsal boyutta farklılık göstermektedir.

Türkçede ve Rusçada ikincil adlandırmaların şekillendiği onomasyolojik modeller arasında [Nesne Adlandırması → Olay Adlandırması] ve [Nesne Adlandırması → Nitelik Adlandırması] dönüşüm modellerinin ön plana çıktığı anlaşılmıştır. Türkçede [Nesne Adlandırması → Olay Adlandırması] modeline göre şekillenen ikincil adlandırmaların oranı %53 olup [Nesne Adlandırması → Nitelik Adlandırması] modeline göre türetilen ikincil adlandırmaların oranı

%31'dir. Rusçada ise bu oranlar [Nesne Adlandırması → Olay Adlandırması] %40 ve [Nesne Adlandırması → Nitelik Adlandırması] %37 olarak dağılmaktadır. Bu dağılım, olay ve nitelik kategorilerinin bizim zihinsel sözlüğümüzde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Rus dilbilimci Kubryakova'nın (2004: 242) "bizim bilişsel ilklerimiz" şeklinde betimlediği olay ve nitelik kategorilerinin, dil dizgesinde birincil adlandırmaların kendi anlamsal alanlarından uzaklaşması ve yeni gerçeklik fragmanı ile bütünleşmesi yoluyla adlandırılabilirdiği anlaşılmaktadır.

[Nesne Adlandırması → Olay Adlandırması] modelinin Türkçede ve Rusçada biçimlendirme araçları çeşitlilik göstermektedir. İki dil dizgesinde eşdizimliler olarak tanımlanan yapıların sıkça kullanıldığı anlaşılmaktadır. Türkçede eşdizimliler [İsim + Fiil] formülüne göre yapılandırılırken Rusça için [Fiil + İsim] formülü geçerlidir. Türkçedeki "badem olmak", "yoğurdu yumruğu ile yemek", Rusçadaki "заварить кашу" (başına iş açmak), "сделать конфетку из чего-либо" (cazip hâle getirmek, güzelleştirmek) adlandırmaları bu duruma örnek gösterilebilir. Bu tür eşdizimliler anlamsal açıdan deyimleşmiş yapılara eğilim göstermekte olup yapısal bakımdan ait olduğu dil dizgesinin kuralları ile uyum içindedir.

[Nesne Adlandırması → Olay Adlandırması] modelinin biçimlendirildiği deyimleşmiş yapıların iki dil dizgesinde işlevsel bir araç olduğu anlaşılmaktadır. Deyimleşmiş yapılar farklı modellere göre şekillenebilmektedir. Ayrıca Türkçede deyimleşmiş yapılar kategorisinde standart cümle modelleri "fasulye mi dedin?", "kırk fırın ekmek yemesi gerek", "ayıkla pirincin taşını" vb.; eksilteli yapılar "ekmeğine koç"; ikilemeler "ballandıra ballandıra anlatmak"; sözcük oyunu şeklinde değerlendirilebilen fonetik oyunlar içeren yapılar "ekmek elden su gölden" görülebilir. Rusçada deyimleşmiş yapılar kategorisinde cümle modelleri "будто черти горох молотили" (yorgunluk, yıpranmışlık hissi ile ilgili), "в чем соль?" (bunun anlamı nedir?); anırtırma metin niteliğinde olan ve çoğu zaman edebiyat ve sinema kaynaklı öbek ya da eksilteli cümle türleri "молочные реки, кисельные берега" (masalarda bolluk ülkesi; ulaşılması zor bir durum), "яблоко раздора" (Yunan mitolojisinden bir imge; tartışmaya yol açan bir şey), "за семь верст киселя хлебать" (bulunduğu yerde fırsatlar varken bir şeyi elde etmek için başka yere gitmek ya da uygun olmayan yöntemlere başvurmak); çeşitli sözcük oyunları, aliterasyonları içeren yapılar "потом суп с котом" ("а что потом?" (sonrasında ne oldu?) sorusuna verilebilen bir cevap olup konuşurun konuya devam etmek istemediği durumda kullanılabilir), "уха из петуха" (mantıksız, anlamsız bir şey) ile karşılaşılmaktadır.

[Nesne Adlandırması → Olay Adlandırması] modelinin Rusçada [Fiil + İsim] yapısını öngören analitik biçimlerinin yanı sıra tek bir fiilden oluşan sentetik biçimlerinin de bulunabildiği anlaşılmaktadır. Rusçadaki "горох" (bezelye) → "огорошить" (şaşırtmak, afallatmak), "миндаль" (badem) → "миндальничать" (yalakalık yapmak, belli bir amaçla tatlı tatlı konuşmak) gibi türevler bu durumun örneğidir. Bu bağlamda Rusçanın dil dizgesindeki açıklamalı analitik biçimlerin yanı sıra bilgiyi tek bir biçime sıkıştıran sentetik biçimlerden de faydalandığı söylenebilir.

[Nesne Adlandırması → Nitelik Adlandırması] modelinin Türkçede ve Rusçadaki biçimlendirme araçları arasında benzetme odaklı yapılar bulunmaktadır. Türkçede bu yapılar tek bir birimden "çilek" (vücut tipi) oluşabildiği gibi benzetme bağlacı içeren öbek "badem gibi", "lahana gibi giyinmek"; deyimleşmiş cümle niteliğindeki öbek "ceviz kabuğunu doldurmaz" ve

çeşitli niteleme ilişkileri kodlayabildiği için bilgileri dil dizgesinde “sıkıştırıcı bir yapı” olarak değerlendirilebilen tamlama şeklinde “süt kuzusu”, “kiraz dudak” bulunabilmektedir. Rusçada benzetme ilişkileri, bükümlü dil yapısının şekillendirdiği sıfat kategorisi “малиновый звон” (ince çan sesi); benzetme bağlacı içeren öbek “выжатый как лимон” (yorgun, hâlsiz); çeşitli ad durumlarını içeren öbek “нос сливой” (büyük ve geniş burun), “ткань в горошек” (benekli kumaş) ve farklılık gösteren deyimleşmiş yapılar “с ним каши не сварить” (anlaşılması zor olan kişi) ile biçimlendirilebilmektedir.

[Nesne Adlandırması → Olgu Adlandırması], [Nesne Adlandırması → Nesne Adlandırması] ve [Nesne Adlandırması → Eylemci Adlandırması] modellerinin gerek Türkçede gerekse Rusçadaki biçimlendirme araçları içerisinde birincil adlandırmalar ve sözlükselleşmelerle karşılaşılmaktadır. Biçimsel açıdan değişmeyen ve ikincil adlandırma olarak kullanılan birincil adlandırmaya Türkçedeki “armut”, “arpacık”, “çorba” gibi birimler ve Rusçadaki “кисель” (irade gücü zayıf olan kişi), “клюква” (yalan, uydurma) gibi birimler örnek olarak gösterilebilir. Sözlükselleşmeler ile Türkçede “kalıplaşmış” tek birim “fındıkkıran”, “âdemelması” ya da tamlama “demir leblebi”, “can simidi” şeklinde karşılaşılabilmektedir. Rusçada ise sıfat temelli öbeklerin “сборная солянка” (birbirinden farklı olan ve uyum sağlamayan nesnelere ya da olguların toplamı), “глазное яблоко” (göz yuvarı) ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Rusçanın bu biçimlendirme araçlarının yanı sıra “однокашник” (sınıf arkadaşı), “изюминка” (sıradışı özellik), “чаевые” (bahşiş) gibi birincil adlandırma temelli türevlerinin de ikincil adlandırma olarak sıkça kullanıldığı görülebilmektedir. Bu bağlamda Rusçanın yine sentetik biçimlerden sıklıkla yararlandığı anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada yiyecek adları nesnel gerçeklik ile dil dizgesi arasındaki etkileşim açısından ele alınmıştır. Yiyecek adlarının farklı gerçeklik fragmanlarının adlandırılmasında kullanılabildiği tespit edilmiş olup adlandırma modelleri incelenmiştir. Bu adlandırma modellerinin onomasyoloji çerçevesinde öne sürülen yaklaşımla incelenmesi, farklı dil ve kültürlerde anlamsal dönüşümlerin nasıl gerçekleştiği sorusuna ışık tutmaktadır.

Çalışma kapsamında çağdaş Türkiye Türkçesinde ve Rusçada yiyecek temelli ikincil adlandırmalar çözümlenmiştir. Türkçede ve Rusçada “sebze” ve “hazır (pişirilen) yemek” kategorilerine dâhil edilebilen yiyecek isimlerinin (yiyeceklerin birincil adlandırmalarının) ikincil adlandırmaların şekillenmesinde sıkça kullanıldığı tespit edilmiştir. Karşıtsal analiz sonucunda iki dil dizgesinde aynı ya da benzer yapıda olan ve aynı anlam katmanlarını içeren “tam örtüşmeler” şeklinde nitelendirilen türevlerin; anlam katmanlarının kısmi olarak örtüştüğü “kısmi örtüşmeler” şeklindeki türevlerin ve biçimsel açıdan aynı olup farklı anlam katmanları içeren ve “yalancı örtüşmeler” olarak değerlendirilebilen türevlerin bulunduğu ortaya konulmuştur. Bu tespitler yabancı dil ve çeviri öğretimi açısından önem taşımaktadır. Öğretim sürecinde dil dizgesinde kullanım sıklığı yüksek olan bu birimlerin iki dilde farklı anlamsal alanları kapsayabildiğine dair bilgilerin sistematik açıdan verilmesi önerilmektedir. Bu bilgilerin, öğrencilerin gerek anadiline gerekse hedef dile yönelik semantik farkındalığının yanı sıra anadilinin tetiklediği girişim hatası türüne yönelik farkındalığının da geliştirilmesini sağlayacağı varsayılmaktadır.

Türkçede ve Rusçada ikincil adlandırmaların şekillendiği onomasyolojik modeller arasında [Nesne Adlandırması → Olay Adlandırması] ve [Nesne Adlandırması → Nitelik Adlandırması] modellerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu tespit, bilişsel dilbilimde öne sürülen nesne, olay ve nitelik kategorilerinin gerçekliğin sınıflandırılmasında kullanılan temel unsurlarımız olduğu varsayımıyla örtüşmektedir. Yiyecek isimlerinin ikincil adlandırmalara dönüştüğü onomasyolojik modellerin belirlenmesinin ve betimlenmesinin, dilbilgisinde “metafor”, “eğretileme”, “istiare”, “meczaz” gibi terimlerle açıklanmaya çalışılan anlamsal dönüşümlere dair daha sistematik bir yaklaşım sağladığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda söz konusu terimleri birleştiren “ikincil adlandırma” kavramının kullanılmasının yanı sıra onomasyolojik çözümlemenin farklı semantik kategorilere uygulanması önerilmektedir. Farklı dillerdeki ikincil adlandırmaların şekillendiği modellerle ilgili elde edilecek verilerin, dilbilimsel tipoloji kapsamında yürütülen araştırmalara yeni bir yaklaşım geliştirilmesini sağlayabileceği düşünülmektedir.

Türkçede ve Rusçada onomasyolojik modellerin biçimlendirildiği yapıların çeşitlilik gösterdiği tespit edilmiştir. İki dil dizgesinde eşdizimlilerin ve deyimleşmiş yapıların önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bu tespit, yabancı dil ve çeviri öğretimi açısından son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Türkçede ve Rusçada eşdizimlilerin ve deyimleşmiş yapıların modellerinin araştırılması ve bulguların öğretim sürecine dâhil edilmesi önerilmektedir.

Bu çalışmanın, birincil adlandırmaların ikincil adlandırmalara geçiş modellerinin belirlenmesi ve betimlenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu yaklaşımın sözlükbilim araştırmalarında uygulanması önerilmektedir. Birincil adlandırmaların ikincil adlandırmalara dönüşebildiği modelleri açıklayan yeni bir tip sözlüğün, gerçeklik ile dil arasındaki etkileşimi göstermesi bakımından geleneksel sözlüklere göre daha sistematik ve bütüncül bir veri tabanı sunabildiği düşünülmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulguların çözümlenmesi sonucunda yiyecek adlarının kültür kodu taşıyıcısı niteliğinde olduğu söylenebilir. Yiyecek temelli birimlerin dil dizgesindeki anlamsal dönüşümleri de kültürün etkisi ile gelişmektedir. Bu dönüşümlerin gerçekleştiği adlandırma modellerinin somut olmayan kültürel mirasın bir parçası olarak değerlendirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Hüseyin (2016). *Açıklamalı-Örnekli Türkçe Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Bilgeoğuz.
- Ahmanova, Olga Sergejevna (1966). *Slovar Lingvistiçeskih Terminov*. Moskva: Sovetskaya Entsiklopediya.
- Aksoy, Ömer Asım (1988). *Atasözü ve Deyimler Sözlüğü II*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Ayva, Aziz (2009). “Âşıkların Dilinde ‘Elma- Sevgili’ İlişkisi”. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1: 93-98.
- Bayram, Yavuz (2007). “Klasik Türk Şairlerinin Gözüyle Meyveler”. *Turkish Studies*, 2 (4): 220-227.
- Borisova, Ludmila Valentinovna (2013). “Kontsept “Pişça” v Kulturoloğičeskom Prostranstve Russkogo Yazıka”. *Vestnik Çuvaşskogo Universiteta*, 4: 224-230.

- Borovkova, Anastasiya Vyaçeslavovna (2014). "Metaforizatsiya Naimenovaniy Rastitelnoy Pişçi v Russkom Yazıke: Semaseologičeskiy i Kognitivniy Aspekt". *Vestnik Tomskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, 383: 21-26.
- Borovkova, Anastasiya Vyaçeslavovna (2015). "Pişçevaya Metafora kak Sredstvo Virajeniya Otsenki i Tsennostey (na Primere Obraznoy Leksiki i Frazеologii Russkogo Yazıka)". *Vestnik Tomskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, 396: 5-13.
- Burkova, Polina Pavlovna (2004). *Kulinarniy Retsept Kak Osobiy Vid Teksta (Na Materiale Russkogo i Nemetskogo Yazıkov)*. Diss. Kand. Filol. Nauk. Stavropol: Stavropolskiy Gosudarstvennyy Universitet.
- Çetintaş Yıldırım, Filiz (2020). "Çocuğa Yöneltilen Dilde Çift-Biçimli Sözel İfadelerin 'Kap', 'Yiyecek' ve 'Cinnet' Kavramsal Alanlarında Yeniden Gözden Geçirilmesi". *Dil Dergisi*, 171 (2): 70-83.
- Dal, Vladimir İvanoviç (1862). *Poslovitsı Russkogo Naroda*. Moskva: Obşçestvo İstorii Drevnostey pri Moskovskom Universitete.
- Dormidontova, Olga Alekseyevna (2018). "Galgolnaya Gastronomiçeskaya Metafora kak Sredstvo Realizatsii Gastronomiçeskogo Koda Kültürü vo Frantsuzkom Yazıke". *Vestnik Volgogradskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, 17 (4): 146-152.
- Esir, Hasan Ali. (2006). "Şeyhî Divanı'nda Geçen Yiyecek ve İçecek Adları Üzerine". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 12 (29): 95-116.
- Gemici, Halil İbrahim (2021). *Garib-Nâme'de Aşk Metaforu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Gündüzöz, Güldane (2012). *Bektaşî Kültüründe Yemek Motifi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi.
- Gündüzöz, Güldane (2017). "Kaygusuz Abdal'ın Simâtiyelerinde Yemek Figürü". *Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 2 (4): 9-26.
- Gürman, Asuman (2021). "Modern Şiirde Elma Sembolü". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 70: 245-269.
- Gürsoy Naskali, Emine ve Şen, Mustafa (Ed.) (2004). *Tuz Kitabı*. İstanbul: Kitabevi.
- Gürsoy-Naskali, Emine ve Herkmen, Dilek (Ed.) (2006). *Meyve Kitabı*. İstanbul: Kitabevi.
- Gürsoy-Naskali, Emine ve Oytun-Altun, Hilal (Ed.) (2013). *Arı ve Bal*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Gürsoy-Naskali, Emine (Ed.) (2015). *Ekmek Kitabı*. İstanbul: Kitabevi.
- Jerebilo, Tatyana Vasilyevna (2016). *Slovar Lingvistiçeskih Terminov i Ponyatij*. Nazran: Pilgrim.
- Jıvago, Natalya Aleksandrovna (2017). "Metaforizatsiya Obrazov Teplovoy Obrabotki Pişçi v Russkom Yazıke". *Vestnik TGPU*, 10 (187): 32-38.
- Kapelyuşnik, Yevgeniya Vladimirovna (2011). "Çelovek skvoz Prizmu Kulturnogo Koda Kültürü". *Vestnik Tomskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, 345: 11-14.
- Karpuz, Hacı Ömer ve Akın, Veysi (2020). "Türkçedeki Meyve Adlarının İşlevselliği". *Kültürk Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 1, Yaz: 25-47.
- Keklik, Murat (2016). "Bâkî'nin Gazellerinde Benzetme ve Aktarmalar". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (43): 387-398.

- Koroğlu, Özlem, Manav, Selin ve Karaca, Kağan Çağrı (2018). "Turizm Rehberliği Öğrencilerinin "Türk Mutfağı" Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Yöntemi ile Belirlenmesi". *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 10 (2): 114-129.
- Kubryakova, Yelena Samuilovna (2004). *Yazık i Znaniye: Na Puti Poluçeniya Znaniy o Yazıke. Çasti Reçi s Kognitivnoy Toçki Zreniya*. Moskva: Yazıkı Slavyanskoy Kulturu.
- Markova, Yelena Mihaylovna (2017). "Kulinarnıy Kod Kulturu vo Vtorıçnıh Nominatsiyah Russkogo i Çeşşkogo Yazıkov (Lingvistiçeskiy i Metodiçeskiy Aspektı)". *Vestnik RUDN. Seriya: Russkiy i Inostrannıye Yazıkı i Metodika ih Prepodavaniya*, 15 (2): 152-174.
- Markova, Yelena Mihaylovna ve Eysavi, Bilal Mustafa (2018). "Vneşnost Çeloveka skvoz Kulinarnuyu Metaforu v Russkom i Arabskom Yazıkah". *Vestnik Moskovskogo Gosudarstvennogo Oblastnogo Universiteta*, 3: 193-204.
- Olyaniç, Andrey Vladimiroviç (2004). *Potrebnosti-Diskurs-Kommunikatsii*. Volgograd: Paradigma.
- Özavşar, Resul (2021). "Kudadgu Bilig' de Ye- Fiili ile İlgili Metaforik ve Metonimik İlişkiler". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 21 (1): 113-132.
- Özcan, Hüseyin (2008). "Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Meyve". *Turkish Studies*, 3 (5): 227-238.
- Pohlebkin, Vilyam Vasilyeviç (2015). *Kulinarnıy Slovar*. Moskva: EKSMO.
- Pomarolli, Jeorgia (2018). "Kontseptsiya Sopostavitelnogo Lingvokulturoloğiçeskiego Slovarya Pişçevoy Metaforı na Materiale Russkogo i İtalyanskogo Yazıkov". *Vestnik Tomskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, 434: 40-49.
- Prohorov, Yuriy Yevgenyeviç (Ed.). (2007). *Rossiya. Bolşoy Lingvostranovedçeskiy Slovar*. Moskva: AST-Press Kniga.
- Püsküllüoğlu, Ali (2020). *İlkokul ve Ortaokul için Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş.
- Serebrennikov, Boris Aleksandroviç ve Ufimtseva, Anna Anfilofyevna (1997). *Yazıkovaya Nominatsiya. Obşçiye Voprosı*. Moskva: Nauka.
- Stepanov, Yuriy Sergeyeviç (2004). *Konstantı: Slovar Russkoy Kulturu*. Moskva: Akademiçeskiy Proyekt.
- Şahin, Elanur ve Yalım Kaya, Serpil (2018). "Yiyecek Metaforları Üzerine Bir Literatür İncelemesi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (59): 1105-1113.
- Şenocak, Ebru (2007). "Türk Halk Kültüründe ve Mitolojik Bağlamda Üzümün Yeri". *Millî Folklor*, 19 (76): 164-172.
- Şenödeyici, Sultan (2021). *Azerbaycan Türkçesinde Bitki Adlandırmalarında Metaforlar: Dilbilimsel ve Göstergibilimsel Bir Analiz*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- TDK. *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>. (Erişim: 26.03.2022).
- Undrintsova, Maria Vladimirovna (2012). "Glyuttoniçeskiy Diskurs: Lingvokulturoloğiçeskiye i Perevodçeskiye Aspektı". *Vestnik Moskovskogo Universiteta*, 2: 86-91.
- Ustinova, Natalya Aleksandrovna (2010). "Pişçevoy Kod kak Simvolizatsiya Pişçevoy Traditsii (Na Materiale Govorov Srednego Priobyaya)". *Vestnik Tomskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, 333: 28-31.

- Üzmen, Engin (1961). "Romeo ile Juliet'te Yiyecek ve Vücut İmajları". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 19 (3-4): 213-221.
- Yartseva, Viktoriya Nikolayevna (1990). *Bolşoy Entsiklopediçeskiy Slovar: Yazıkoznaniye*. Moskva: Bolşaya Rossiyskaya Entsiklopediya.
- Yılmaz, Yakup ve Bayraktar, Dilek (2016). "Seyf-i Sarâyî'nin Gülistan Tercümesi'nde Yiyecek ve İçecek Adlarında Yan Anlamlılık". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 5: 30-50.
- Yurina, Yelena Andreyevna (2013). *Vkusniye Metafori: Pişçevaya Traditsiya v Zerkale Yazıkoviñ Obrazov*. Kokşetau: Tomskiy Universitet.
- Yurina, Yelena Andreyevna (Ed.). (2015). *Slovar Russkoy Pişçevoy Metafori. Tom 1. Blyuda I Produkti Pitaniya*. Tomsk: Tomskiy Universitet.
- Yurina, Yelena Andreyevna ve Baldova, Anastasiya Vyacheslavovna (2017). "Pişçevaya Metafora v Protsessah Kontseptualizatsii, Kategorizatsii i Verbalizatsii Predstavleniy o Mire". *Vestnik Tomskogo Gosudartsvennogo Universiteta (Filologiya)*, 48: 98-115.
- Yurina, Yelena Andreyevna (2021). "Pişçevaya Metafora v Lingvokulturoloğičeskom Slovare: Opıt Sistemnogo, İdeografiçeskiego i Kontrastivnogo Opisaniya". *Russkiy Yazık Za Rubejom*, 5 (288): 13-20.
- Yurina, Yelena, Polyakova, Anastasiya Andreevna ve Baldova, Anastasiya (2021). "Priznakovaya Gastronomiçeskaya Metafora v Russkom Yazıke". *Vestnik Tomskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, 470: 62-71.
- Yurtbaşı, Metin (2004). *Sınıflandırılmış Türkçe Deyimler*. Ankara: Arion Yayınevi.
- Zaharenko, İrina Vladmirovna, Krasniñ, Viktoriya Vladimirovna ve Gudkov, Dmitriy Borisoviç, (Ed.) (2004). *Russkoye Kulturnoye Prostranstvo. Lingvokulturoloğičeskiy Slovar. Vıpusk 1*. Moskva: Gnozis.

BATI

EDEBİYATINDA AKIMLAR

editör
OKTAY YİVLİ

HATİCE FIRAT
YASEMİN MUMCU
OKTAY YİVLİ
OĞUZHAN KARABURGU
BERNA AKYÜZ SİZGEN
NİLÜFER İLHAN

ÜMMÜHAN TOPÇU
SEFA YÜCE
HANİFİ ASLAN
METİN AKYÜZ
MEHMET SÜMER
YAKUP ÖZTÜRK

Prof. Dr. Önder Göçgün

TİYATRO DENEN HAYAT SAHNESİ

PROF. DR. ÖNDER GÖÇGÜN

Türk Tasavvuf Şiiri

AÇIKLAMALI VE YORUMLU ÖRNEKLERLE

MODERN TÜRK EDEBİYATI

editör
OKTAY YİVLİ

MUHARREM DAYANÇ
OKTAY YİVLİ
MACİT BALIK
MAHMUT BABACAN
SEVİM ŞERMET

YASEMİN MUMCU
BEDİA KOÇAKOĞLU
NİLÜFER İLHAN
MAKSUT YİĞİTBAŞ
SELAMİ ALAN

